

नेपाल सरकार (सचिवस्तर) को मिति २०७२।२।२२ गतेको निर्णय अनुसार वन नीति २०७१ लाई प्रभावकारी रूपले कार्यान्वयन गर्नको लागि ७ वटा विषयगत/ क्षेत्रगत नीति अनुरूप कार्यदल गठन गरिएको छ। प्रशासन महाशाखा प्रमुखको संयोजकत्वमा वन क्षेत्रमा सुशासन, समावेशीकरण र सामाजिक न्याय प्रवर्द्धनको लागि व्यवस्थापनलाई थप सक्षम बनाउने विषयगत नीतिमा देहाय बमोजिमको कार्यदल गठन गरिएको छ।

कार्यदल

श्री किरणराज शर्मा, संयोजक	सह सचिव,	प्रशासन महाशाखा, वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालय	-
श्री पशुपतिनाथ कोइराला, सदस्य	उप सचिव (प्रा.),	योजना महाशाखा, वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालय	-
श्री गोविन्द प्रसाद रिजाल, सदस्य	उप सचिव,	प्रशासन शाखा, वन विभाग	-
श्री मधुदेवी घिमिरे आचार्य, सदस्य	GESI सह फोकल प्वाइंट,	वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालय	-

आमन्त्रित सदस्यहरु

श्री सागरकुमार रिमाल,	उप सचिव (प्रा.),	वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालय।
श्री धनञ्जय पौडेल,	उप सचिव (प्रा.),	बहुसरोकारवाला वन कार्यक्रम।
श्री यज्ञनाथ दाहाल,	अनुसन्धान अधिकृत,	वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालय।
श्री राजेशबाबु घिमिरे,	उप सचिव,	वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालय।
श्री चन्द्रकान्त पौडेल,	उप सचिव (कानून),	वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालय।

विषयगत आमन्त्रित सदस्यहरु

श्री धुवराज पण्डित	उप सचिव, (लेखा)	वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालय।
डा. महेश्वर ढकाल,	उप सचिव (प्रा.),	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग।
श्री दिपक लामिछाने,	उप सचिव (प्रा.),	वनस्पति विभाग।
श्री धिरेन्द्र कुमार प्रधान,	उप सचिव (प्रा.),	भू तथा जलाधार संरक्षण विभाग।
डा. प्रेम प्रसाद पौडेल	उप सचिव (प्रा.),	राष्ट्रिय चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समिति।
श्री नविन प्रकाश उपाध्याय	उप सचिव (प्रा.),	केन्द्रिय वन तालिम तथा प्रसार केन्द्र।
श्री योगेन्द्र कुमार कर्ण	उप सचिव (प्रा.),	वन विभाग।
श्री विष्णुप्रसाद श्रेष्ठ,	सहायक योजना अधिकृत,	वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालय।
श्री रेनुका चित्रकार (सम्बन्धित)	कम्प्युटर अधिकृत	वन तथा भू संरक्षण मन्त्रालय (ICT सँग)

उपरोक्त बमोजिमको कार्यदलले निम्न बमोजिमको मस्यौदा तयार गरि छलफलको लागि प्रस्तुत गरेको छ।

वन क्षेत्रमा सुशासन, समावेशीकरण

र

सामाजिक न्याय प्रवर्द्धन

वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
सिंहदरबार, काठमाडौं ।

वन क्षेत्रमा सुशासन, समावेशीकरण र सामाजिक न्याय प्रवर्द्धन

१. पृष्ठभूमि

नेपाल सरकारले वन क्षेत्रको लागि अवलम्बन गरेको नीति तथा योजनाहरूको अधिनमा रही समग्र वन क्षेत्रको विकास एवं प्राप्त प्रतिफल एवं उपलब्धिलाई आर्थिक एवं वातावरणीय समृद्धि हासिल गर्नको लागि क्षेत्रगत रूपमा वन नीति, २०७१ तयार गरिएको छ। वन नीति, २०७१ ले लिएको लक्ष्य हासिल गर्नको लागि अवलम्बन गरेको उद्देश्यहरू प्राप्त गर्नको लागि विभिन्न रणनीतिहरू तय गरिएको छ। सो रणनीतिहरूलाई कार्यान्वयन तहमा उतार्नको लागि वन क्षेत्रमा सुशासन, समावेशीकरण र सामाजिक न्यायलाई आत्मसात गरी अगाडि बढनु पर्ने आजको आवश्यकता हो। देशका समग्र विकासको लागि वन क्षेत्रले पनि विशेष भूमिका निर्वाह गरेको र अझ प्राकृतिक विपद व्यवस्थापनको लागि भन्ने महत्वपूर्ण रहेको छ। यस क्षेत्रलाई परिष्कृत रूपमा विकास, प्राप्त लाभ तथा सेवालाई न्यायोचित आधारमा बाँडफाँड गर्नको लागि सुशासन सुदृढीकरण एक चुनौतिको रूपमा रहेको छ। समग्र देशको विकासको लागि सबै क्षेत्रको विकास समानरूपमा हुनु आवश्यक देखिएको छ। अतः वन क्षेत्रको प्राविधिक पक्षहरूलाई संस्थागत तथा संरचनागत रूपमा सुदृढ गर्नको लागि वन नीति, २०७१ ले अवलम्बन गरेको सात वटा नीति मध्येको सातौं नीतिले सबै अन्य नीतिहरूको कार्यान्वयनको लागि ठोस सहयोग पुर्याउनु पर्ने भएकोले अझ थप जिम्मेवार यस नीतिको कार्यान्वयनको लागि हुनु पर्ने महसुस गरिएको छ।

१.१ सामान्य परिचय

वन क्षेत्रको सुशासन सुदृढीकरणको लागि वन क्षेत्रले प्रवाह गरिरहेको सेवा प्रवाहलाई सुदृढ गर्ने देखि लिएर वन क्षेत्रबाट उत्पादन भई वितरण गर्न योग्य सेवा र वस्तुहरूको उचित बाँडफाँड न्यायिक रूपमा गर्न सकेमा मात्र वन नीतिले आशा गरेको उद्देश्य पुरा हुने देखिएकोले यो नीतिको कार्यान्वयन कार्य योजना तयार गर्नको लागि निम्न बमोजिम आधारभूत सिद्धान्तहरूलाई आत्मसात गरिएको छ।

१. सेवा प्रवाहलाई सबै तहमा सुदृढ गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन।
२. वन क्षेत्रको प्रशासनलाई थप उत्तरदायित्वको विकास तथा सुदृढीकरण।
३. सुशासन मापदण्डहरूलाई अंगिकार गरी मूलप्रवाहिकरण गर्ने।
४. वन क्षेत्रबाट प्राप्त हुने सेवा तथा लाभलाई न्यायोचित वितरण।
५. समावेशी र सामाजिक न्याय मार्फत मूलप्रवाहिकरण गर्ने।

उपरोक्त मान्यतालाई आत्मसात गर्दै वन क्षेत्रको सुशासन सुदृढीकरणको लागि वन नीति, २०७१ को सातौं नीति अन्तरगतको रणनीतिहरूलाई कार्यान्वयन गर्नको लागि अपनाइने कार्यनीतिहरूको अधिनमा रही निम्न बमोजिम कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू पहिचान गरिएको छ। कार्यक्रम र क्रियाकलापहरू पहिचान गर्नको लागि गरिएको अध्ययनमा समस्याहरू र वर्तमान वस्तुस्थिति विश्लेषण गरिएको छ।

१.२ वर्तमान अवस्था

१.२.१ नीति तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त पुनरावलोकन

वन क्षेत्रको व्यवस्थापनको लागि प्रचलनमा रहेका वन ऐन, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐनहरू संशोधन तथा परिमार्जनको क्रममा रहेका भएतापनि नीतिहरू परिष्कृत हुनको लागि सामान्यतः १० वर्षमा नीतिहरूको पुनरावलोकन गरी परिमार्जन हुनु पर्नेमा ऐनहरू परिमार्जन हुन नसकेको कारणबाट नीतिगत रूपमा वन क्षेत्रको कार्यान्वयन पक्ष समय सापेक्ष विकास हुन सकिरहेको छैन। संस्थागत एवं नीतिगत रूपमा वन विकास कोष संचालन निर्देशिका र मापदण्ड स्वीकृत हुन सकेको छैन भने वनसँग सम्बन्धित ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधिको पुनरावलोकनको आवश्यकता पहिचान गरी समयमा पुनरावलोकन हुन सकिरहेको छैन। २०५० सालको वन क्षेत्रको संगठनलाई विद्यमान आवश्यकता अनुरूपको नयाँरूपमा पूर्णरूपमा स्थापित गराउन सकिएको छैन। मन्त्रालय अन्तरगत पाँचवटा विभागहरू रहेको र विशेष गरी सबै भन्दा बढी कर्मचारीहरू रहेको वन विभागको संगठन व्यवस्थापन सर्वेक्षण अध्ययन हुन सकेको छैन भने भू तथा जलाधार संरक्षण विभाग, राष्ट्रिय

निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग र मन्त्रालयको मात्र संगठन व्यवस्थापन स्विकृत भई सकेको छ । समग्रमा कर्मचारी व्यवस्थापनलाई छरितो र सुशासन प्रवाहको लागि सक्षम बनाउन सकिएको छैन । तरपनि आ.व. ०७१।०७२ देखि भू तथा जलाधार संरक्षण विभाग र जिल्ला भूसंरक्षण अधिकृतहरु एवं वन विभाग र जिल्ला वन अधिकृतहरु विच कार्य सम्पादन सम्भौता गरी कार्यसम्पादनलाई जवाफदेही र उत्तरदायी बनाउने प्रयास गरिएको छ ।

अर्को तर्फ वन प्राविधिकहरुको भूमिकालाई अझ जिम्मेवार बनाउनको लागि धेरै पहिले देखिको वन प्राविधिक परिषदको गठनको लागि मन्त्रपरिषदमा प्रस्ताव पेश गरिएको छ । वन संरक्षणमा अहम योगदान गरिरहेका सशस्त्र वन रक्षकहरुको व्यवस्थापनको लागि नियमावली स्वीकृत नभएका कारण सशस्त्र वन रक्षकहरुको छनौटको कार्य हुन नसकेको कारणबाट वन सुरक्षाको लागि सक्षम जनशक्तिको कमि भई वन अतिक्रमण नियन्त्रणको कार्यमा आशा गरिएको प्रगति हासिल गर्न सकिएको छैन । यो नियमावली नभएको हुँदा सशस्त्र वन रक्षकहरुको वृत्ति विकास र सेवा उपयोग एवं वन संरक्षणमा अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्न कठिनाई परिरहेको छ । जनशक्ति विकास योजनाको कार्यान्वयन कार्ययोजना तयार गर्न सकिएको छैन । यसै गरी नेपाल पक्ष राष्ट्र भएका अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्भौतामा नेपालको प्रतिबद्धता अनुसारका कार्यगर्नका लागि नीति, कानून र कार्यक्रमहरुको स्पष्ट पहिचान हुन सकेको छैन । वन क्षेत्रको लागि लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेसीकरण मूलप्रवाहिकरण रणनीति, २०६५ तयार भइ लागु भएको भएतापनि प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुन सकेको छैन । यसको कारणबाट लैङ्गिक बजेट । लेखाजोखा व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहमा अझ पनि ल्याउन सकिएको छैन । वन अतिक्रमण नियन्त्रण रणनीति, २०६८ बमोजिमको कार्यहरु प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुन सकेको छैन ।

विगतका सिकाइहरुको अभिलेखीकरण

मन्त्रालय अन्तरगत आ.व. ०६७।०६८ देखि ०७०।०७१ विनियोजित बजेट ८७ प्रतिशत भन्दा बढी खर्च भएको देखिन्छ । यसै गरी कायम रहेको कूल बेरुजू आ.व. ०७०।०७१ मा करिव ६२ करोड रहेकोमा ३३ करोड ४२ लाख ७७ हजार फछ्छौट (५३.९ प्रतिशत) भएको देखिन्छ भने फछ्छिल्लो वर्षमा फछ्छौट गर्ने प्रवृत्ति दरमा वृद्धि भएको देखिन्छ भने बेरुजू कायम हुने प्रवृत्ति पनि घट्दै गई आ.व. ०७०।०७१ मा कुल बजेटको ४.३८ प्रतिशत रहेको छ । न्यायिक सुशासन तर्फ वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालयमा हेलेो सरकारमा परेका गुनासा तथा उजुरीहरुको कार्यान्वयन सहजिकरणको लागि एक कक्ष रहेको छ । आ.व.०७१।०७२ मा केवल ३ वटा गुनासोको मात्र संवोधन गर्न बाँकी रहेको देखिन्छ । यसैगरी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट प्राप्त निर्देशनहरुको कार्यान्वयन आ.व.०६७।०६८ मा ३३ प्रतिशत रहेकोमा आ.व. ०७१।०७२ मा ७८ प्रतिशत पुगेको छ ।

कर्मचारीहरुको जनशक्ति विकासको लागि आ.व. ०६६।०६७ देखि ०७०।०७१ सम्ममा प्रत्यक्ष रूपमा केन्द्रिय र क्षेत्रीय स्तरका तालिम केन्द्रहरुबाट प्रति वर्ष औसत ९०३ जनाले तालिम लिएको देखिन्छ भने विषयगत रूपमा व्यवस्थापन क्षेत्रमा ४२ प्रतिशत र वन क्षेत्रको प्राविधिक पक्षमा ४१ प्रतिशत व्यक्तिहरु सहभागी भएको देखिन्छ । यसरी वन क्षेत्रको जनशक्तिको क्षमता विकासको लागि पनि पहलहरु राम्रै भएको देखिन्छ ।

१.२.२ अवसरहरु

विकासको समयक्रममा वन, जलाधार तथा जैविक विविधताको महत्व अति वृद्धि हुदै गएको छ । जलवायु परिवर्तन सवाललाई सम्बोधन गर्नको लागि पनि यो क्षेत्रमा धेरै अवसरहरु रहेको पाइन्छ जसमध्ये मुख्य निम्न बमोजिम रहेका छन् ।

- प्राकृतिक प्रकोप प्रतिरक्षात्मक क्षेत्रमा विकास गर्ने ।
- वातावरणीय स्वच्छताको मागलाई सम्बोधन गर्न पर्यापर्यटनको विकास एवं विस्तार ।
- जलवायु परिवर्तन न्यूनिकरणको लागि उपयुक्त क्षेत्रको पहिचान भएको ।

- वन क्षेत्र र जैविक विविधताको विकासमा समुदाय स्तरको सहभागितालाई विश्वव्यापी गराई लगानि बढाउने ।

१.२.३ प्रमुख समस्या तथा चुनौतिहरु

वन विकास र वन प्रशासनको कार्यहरु लाई व्यवस्थित गर्नको लागि विभिन्न समस्याहरुलाई सिमित साधन र स्रोतको सदुपयोगबाट समाधान गर्नु पर्ने चुनौति रहेको छ । यसकारण यस क्षेत्रको समस्या र चुनौतिहरुलाई थप उल्लेख गर्न वान्छनीय भएकोले दुइ भागमा विभाजन गरी प्रस्तुत गरिएको छ ।

क. समस्याहरु

वन क्षेत्रको मुख्य समस्याहरुमा मुख्य वन पैदावरहरु काठ, दाउरा आदिको उत्पादन, वितरण तथा व्यवस्थापनको कार्य साधारण उपभोक्तामूखी हुन नसकेको जनशक्ति, बजेट, भौतिक पूर्वाधार, सवारी साधन र उपकरण आदिको पर्याप्तता नहुनु रहेको छ । यसै गरी सूचना प्रणालीको (Management Information System-MIS) विभिन्न उप इकाईहरु जस्तै वन उद्यम, जैविक विविधता, जिविकोपार्जन, वन स्रोत तथ्यांक आदि स्थापना तथा संचालन नभएको कारणले सूचनालाई एकिकृत व्यवस्थापन हुन सकेको छैन । वन अनुसन्धानको कार्यलाई फिल्डको आवश्यकता विच तालमेल गराई कार्यमूलक अनुसन्धानको लागि पर्याप्त लगानि उपलब्ध गराउन सकिएको छैन । तालिम प्राप्त तथा विषयगत विज्ञहरुको लागि सम्बन्धित विषयको कार्य क्षेत्र अनुसारको पद र कार्यको व्यवस्था संगठनमा नहुनु, स्थानीयस्तरका सबै सरोकारवालाहरुलाई काम, कर्तव्य र अधिकार, आचारसंहिता, गणना सहितको वरवुभारथ व्यवस्थापन, कार्यसम्पादन सम्भौता, सूचक सहितको अनुगमन र नियमन साथै प्राप्त नतिजाको विश्लेषण समयमा नै हुन नसक्नु, वनको आवश्यकता र महत्वबारेमा नागरीक, समुदाय, संघसंगठन, संस्था र अन्य सरोकारवालालाई पर्याप्त सूचित गर्न नसकिनु, जोखिमयुक्त काममा संलग्न कर्मचारीका लागि पर्याप्त पुरस्कार तथा प्रोत्साहनको कमि हुनु जस्ता समस्याहरु विद्यमान अवस्थामा विकासको लागि बाधक रहेका छन् । यसै गरी वन क्षेत्रको पुन नापनक्शा, सामयिक प्रविधि युक्त वन क्षेत्रको व्यवस्थापनको लागि आवश्यक सहयोगी वन सर्वेक्षण तथ्यांकहरु, वन सिमांकन एवं प्रमाणिकरण व्यवस्थित हुन नसक्दा वन व्यवस्थापनलाई चुस्त बनाउन सकिएको छैन । अझ वैदेशिक सहायताको सदुपयोगको लागि वन क्षेत्रको प्राथमिकताक्रम निर्धारण सूचि तयार भइ नसकेको अवस्था छ । अन्त्यमा, वन क्षेत्रको संरक्षण, सम्बर्धन र दिगो विकास विच आवश्यक सन्तुलन हुन सकिरहेको छैन ।

ख. चुनौतीहरु

विशेष गरी वन क्षेत्रको चुनौतिहरु धेरै भएतापनि वन संरक्षण, वन सदुपयोग र सो क्षेत्रको परिचालनमा रहेको संगठनको व्यवस्थापनमा विभाजन गरिएको छ ।

१. वन संरक्षण

- वन अतिक्रमण र राजनैतिक चासो : विकास निर्माणका कामका लागि वन क्षेत्रको जग्गा माग र संगठित अतिक्रमण (विभिन्न १४ प्रकारका संघसंस्था र निकायले १३०१४ हेक्टर वन क्षेत्रको प्रयोग गरी स्कुल, कलेज, खेल मैदान, डम्पिंग साइट, सरकारी कार्यालय, गुम्बा, सार्वजनिक भवन जस्ता पूर्वाधार निर्माणका लागि) ।
- वन पैदावारको अवैध चोरी कटानी, चोरी शिकार र निकासी ।
- मानव वन्यजन्तु द्वन्द्व व्यवस्थापन ।
- द्वन्द्व तथा संक्रमणकाल र राजनीतिक परिवर्तनसंगै हुने वन विनाश र अतिक्रमण ।
- खुला सिमानाका कारण हुने अवैध चोरी निकासी ।

२. वन सदुपयोग

- वन पैदावारको उत्पादन तथा वितरण लाई सहज, सरल तथा उपभोक्ताको पहुँचमा कसरी पुरयाउने ।
- वन पैदावार र ढुंगा, गिट्टी वालुवाको अनियमित संकलन र विक्रि व्यवथित गर्ने ।
- चुरे क्षेत्रको दिगो वन व्यवस्थापन तथा ढलापडा काठहरुको सदुपयोग व्यवस्थित गर्ने ।
- चुरे लगायत वन क्षेत्रको वातावरणीय सेवाको उचित सदुपयोगको लागि माथिल्लो तट र तल्लो तटका समुदायहरु, सार्वजनिक निकायहरु एवं सरोकारवालाहरु विच जिम्मेवारीबोध सहितको कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।

३. संगठन व्यवस्थापन

- समय सापेक्ष वन क्षेत्रको संगठनलाई परिमार्जन सुशासनमुखी गराउनु ।
- वन कर्मचारीहरु माभ्र निहित स्वार्थहरुको द्वन्द्वको प्रभावलाई निरुपण ।
- परम्परागत ढाँचा र शैलिलाई आधुनिक प्रणाली अनुरूप कार्यशैलीमा परिवर्तन गर्न सक्नु ।

२. नीतिगत अवधारणा

नेपाल सरकारको आवधिक नीतिहरुले लक्षित गरेको उद्देश्य पुरा गर्नको लागि नै वन नीति, २०७१ को तर्जुमा गरिएको हो । यसै नीतिले अबलम्बन गरेको सात वटा नीतिहरु मध्ये सातौँ नीतिले वन क्षेत्रको सुशासन सुदृढीकरणको उद्देश्य लिएको छ । अतः यही उद्देश्य पुरा गर्नको लागि वन नीतिले निर्दिष्ट गरेको रणनीति र कार्यनीतिहरुको अधिनमा रही कार्य योजनाहरु तर्जुमा गरिएको छ ।

२.१ उद्देश्यहरु

यस नीतिको कार्यान्वयन गर्दा हासिल गर्नु पर्ने उद्देश्यहरु निम्न बमोजिम रहेको छ ।

- (१) वन क्षेत्रको जनशक्तिलाई समय सापेक्ष परिचालन गरी आन्तरिक व्यवस्थापनलाई चुस्त बनाई उत्तरदायी र जिम्मेवार बनाउने ।
- (२) वन क्षेत्रबाट प्रभावहुने कार्यसम्पादन तथा सेवाको गुणस्तर वृद्धि गर्ने । (३) वन क्षेत्रको सुशासन सुदृढीकरण गर्ने ।

२.२ रणनीतिहरु

वन नीति, २०७१ को नीति नं. ७ को कार्यान्वयनको लागि अपनाइने रणनीतिहरु निम्न बमोजिम सात वटा रहेका छन् । प्रत्येक रणनीतिहरुलाई कार्यान्वयन तहमा यथार्थपरक बनाउनको लागि कार्यनीतिहरु तय गरिएको छ भने सो रणनीति र कार्यनीति अन्तरगत रही कार्यक्रम र क्रियाकलापहरु पहिचान गरिएको छ ।

- (१) वन व्यवस्थापनको क्षेत्रमा कार्यरत सबै सार्वजनिक संगठनको पुनर्संरचना गरी कार्य सम्पादनलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- (२) वन क्षेत्रका सबै संगठन तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि गर्ने ।
- (३) वन व्यवस्थापनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक भौतिक पूर्वाधार, प्रविधि र दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।
- (४) वन क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारी, समुदाय तथा सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- (५) वन क्षेत्रको व्यवस्थापनमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी थप पारदर्शी र आधुनिक बनाउने ।
- (६) वन व्यवस्थापनको कार्यमा आवश्यक साधन स्रोत अभिवृद्धि गरी परिचालन गर्ने ।

(७) वन क्षेत्रको विकासको निमित्त प्राप्त राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको परिचालन र व्यवस्थापन कार्यलाई पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउने ।

२.३ रणनीति अनुरूप कार्यनीतिहरु

माथि उल्लेख गरिएको रणनीतिहरुको वन नीति, २०७१ मा रहेका कार्यनीतिहरु र थप आवश्यक पर्ने कार्यनीतिहरुलाई प्रत्येक रणनीतिहरु अन्तरगत राखिएको छ । विस्तृत कार्ययोजना तयारीको शिलशिलामा रणनीति अन्तरगत कार्यनीति अनुरूपको कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरुलाई छनौट गरिएको छ ।

रणनीति (१): वन व्यवस्थापनको क्षेत्रमा कार्यरत सबै सार्वजनिक संगठनको पुनर्संरचना गरी कार्यसम्पादनलाई प्रभावकारी बनाउने ।

कार्यान्वयन कार्यनीतिहरु

- वन क्षेत्रको ऐन, नियमहरु तथा सम्बन्धित निर्देशिका, कार्यविधिहरुको समयानुकुल पुनरावलोकन गर्ने र आवश्यक थप ऐन तथा नीतिहरु तर्जुमा गर्ने ।
- वन विभाग लगायत अन्य विभागहरुको को संगठन तथा व्यवस्थापन सर्भेक्षण यथाशिघ्र गर्ने र दिर्घकालिन अवलम्बन गरिने नीति र कार्यनीति संग मिल्ने गरी संगठन पुनरावलोकन गर्ने ।
- वन क्षेत्रसँग सम्बन्धित सबैनिकाय, योजना तथा कार्यक्रमलाई लैङ्गिक समता, लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण, समावेशी, सहभागितामूलक र पारदर्शीहुने गरी पुनर्संरचना गरिनेछ ।
- विशेष प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नको लागि कार्य सम्पादन सम्भौता गर्ने कार्य गरिनेछ ।
- कार्यसम्पादन मूल्यांकन गर्दा लिइने आधारहरुलाई थप स्पष्ट र अनुमान योग्य बनाइ कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालयले जारी गरेको कर्मचारीहरुको आचार संहिता, २०६९ को पालना गर्ने गराउने ।

रणनीति (२): वन क्षेत्रका सबै संगठन तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि गर्ने ।

कार्यान्वयन कार्यनीतिहरु

- अनुगमन तथा मूल्यांकन कार्ययोजना २०७१ लाई पूर्ण कार्यान्वयन गरी सो बाट निस्केको नतिजाका आधारमा लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धि हाल विद्यमान व्यवस्थामा पुनरावलोकन गर्दै जाने ।
- वन स्रोतमा आश्रित आदिवासी, जनजाति, दलित, महिला, सिमान्तकृत, अल्पसंख्यक, विपन्न वर्ग, पशुपालक, वन श्रमिक, युवाकोजीविकोपार्जन सुधारका लागि क्षमता अभिवृद्धि र रोजगारीमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- पारदर्शिता अभिवृद्धिको लागि कार्यक्रम कार्यान्वयनमा जनसहभागिता तथा सार्वजनिक लेखा परीक्षणलाई मूल प्रवाहिकरणमा समावेश गर्न प्राथमिकता दिइनेछ ।
- वन क्षेत्रको योजना तथा कार्यक्रमहरुको बजेट विनियोजन लाई लैङ्गिकमैत्री बनाइनेछ एवं लेखापरीक्षणमा लैङ्गिक लेखाजोखा विधि अनुसरण गरिनेछ ।

रणनीति (३): वन व्यवस्थापनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक भौतिक पूर्वाधार, प्रविधि र दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।

कार्यान्वयन कार्यनीतिहरु

भौतिक पूर्वाधार एवं प्रविधिको विकास

- स्थानीय तह देखि नै कार्यालय, आवास भवन, सवारी साधन, उपकरण आदिकोव्य वस्था गरी वन प्रशासनलाई भौतिक सुविधा सम्पन्न बनाइनेछ ।
- सूचना व्यवस्थापन तथा प्रसार कार्यलाई तल्लो तह देखि केन्द्र सम्म प्रभावकारी संचालन गरि Interactive बनाइनेछ ।
- वन, वनस्पति, वन्यजन्तुको संरक्षण तथा व्यवस्थापनको कार्यमा दूरसम्बेदन, जिपीएस् र विद्युतीय पहिचान पद्धति जस्ता आधुनिक प्रविधिको उपयोग गरी प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापनको क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारी लगायत सबैपक्षलाई जिम्मेवारी र उत्तरदायी बनाइनेछ ।
- सबै किसिमको खर्च व्यवस्थापनमा बैकिंग र नियमित कर भुक्तानी विधि अवलम्बन गरिनेछ ।
- केन्द्रिय स्तर र क्षेत्रीय स्तरको तालिम केन्द्र तथा प्रसार केन्द्रहरूलाई आधुनिक प्रविधि युक्त बनाइनेछ ।

दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था

- वन क्षेत्रको विकास कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा देखा परेको असमान मापदण्डको पुनरावलोकन गरि वस्तुपरक गराइनेछ ।
- वन अनुसन्धान, तालिम तथा प्रसार कार्यक्रमलाई एक अर्काको परिपुरकको रूपमा सबै क्षेत्रमा सञ्चालन गरिनेछ ।
- जनशक्ति व्यवस्थापन कार्ययोजना तयार गरी सबै तहका कर्मचारीहरूको तालिम आवश्यकता पहिचान गरी नियमित तालिमको व्यवस्था गरिनेछ ।
- वन क्षेत्रलाई चाहिने दक्ष जनशक्तिको समय सापेक्ष आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न देश भित्र र बाहिर पनि आवश्यक ज्ञान तथा प्रविधिहरूमा अभ्यस्त गराउने कार्यक्रमहरूको व्यवस्था गरिनेछ ।
- शुन्य बेरजु र बेरजु नआउने अवस्थाको कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

रणनीति (४): वन क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारी, समुदाय तथा सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

कार्यान्वयन कार्यनीतिहरू

४.१ कर्मचारीको क्षमता वृद्धि

- जोखिमपूर्ण कार्यक्षेत्रमा (आगलागि नियन्त्रण, वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण, वनजन्य अपराध नियन्त्रण, प्रयोगशाला, वनजन्य उद्योग आदि) संलग्न कर्मचारी तथा श्रमिकको यथोचित पेशाजन्य सुरक्षा र जीवन विमा र अन्य सुविधा उपलब्ध गराउनेव्यवस्था गरिनेछ ।
- विषयगत क्षेत्र अनुसारको सामयिक प्रविधि संग अभ्यस्त हुने गरी कर्मचारीहरूलाई तालिमको व्यवस्था कार्यक्रमहरूमा नै समायोजन गरिनेछ ।

४.२ संस्थागत क्षमता विकास तथा वृद्धि

- वन क्षेत्रबाट प्रवाह हुनेसेवालाई गुणस्तरीय बनाउन वन प्राविधिक परिषद्को गठन गरिनेछ ।
- सशस्त्र वन रक्षक सम्बन्धी वर्तमान व्यवस्थाको पुनरावलोकन गरी छुट्टैकानून र उपयुक्त संरचना निर्माण गरी परिचालन गरिनेछ ।
- कर्मचारी तथा सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धिको लागि आवश्यक पर्ने वाहय क्षेत्रको दक्ष तथा विज्ञ व्यक्तिहरूको रोस्टर स्वचालित रूपमा अद्यावधिक हुने व्यवस्था गरिनेछ ।

४.३ समुदाय तथा सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि

- प्रत्येक नागरिकमा वन संरक्षणको महत्व बोध गराई वन संरक्षणमा योगदान पुऱ्याउन प्रेरित गर्नप्रचार प्रसार र आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- वन क्षेत्रकोशिक्षा प्रणालीमा सुधारका लागि आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- वन तथा वन्यजन्तु संरक्षणको कार्यकोलागि स्थानीयस्तरमा वन स्वयंसेवक तयार गरी परिचालन गरिनेछ ।
- वन क्षेत्रको विकासको लागि संलग्न समुदाय तथा उपभोक्ताहरूको आचार संहिता तयार गरि लागु गरिनेछ ।

रणनीति (५): वन क्षेत्रको व्यवस्थापनमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी थप पारदर्शी र आधुनिक बनाउने ।

कार्यान्वयन कार्यनीतिहरू

- वन, वनस्पति तथा वन्यजन्तुको सदुपयोगको लागि वन क्षेत्रबाट उत्पादन, संग्रह तथा वितरण गरिने सेवा तथा वस्तुहरूको प्रवाह (वन पैदावारको उत्पादन तथा विक्रि) लाई आधुनिक प्रविधि संग (जस्तै बार कोड प्रणाली, इ टेण्डर आदि) समायोजन गरी पारदर्शी तरिकाको अवलम्बन गरिनेछ ।
- वन क्षेत्रमा काम गर्नेजनशक्तिको विकासकोलागि जनशक्ति विकास योजना र वन श्रमिकको क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । व्यवस्थापन संगठन भित्रको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीलाई थप पारदर्शी र व्यवस्थित गरिनेछ ।
- योजनाहरूको कार्यसम्पादन गर्दा अवलम्बन गर्नु पर्ने कार्यविधि, ढाँचा तथा गुणस्तर युक्त सामग्रीको प्रयोगको सुनिश्चितताको लागि गुणस्तर मापन कार्यविधि तयार गरी लागु गरिनेछ ।
- सेवा प्रवाहको पारदर्शिताको लागि नागरिक बडापत्र (Citizen Charter), संचालन कार्यविधि (Standard of operation-SOP) एवं प्रक्रियाहरूलाई थप स्पष्ट गरी सेवाग्राहीमुखी बनाइनेछ ।
- योजना तथा कार्यक्रमहरूको प्रगति, आर्थिक प्रतिवेदनहरू, वार्षिक प्रतिवेदनहरूलाई आधुनिक प्रसारको माध्यमहरूबाट सर्वासाधारणको पहुँचको लागि व्यवस्था गरिनेछ ।

रणनीति (६): वन व्यवस्थापनको कार्यमा आवश्यक साधन स्रोत अभिवृद्धि गरी परिचालन गर्ने ।

कार्यान्वयन कार्यनीतिहरू

- आधुनिक र वैज्ञानिक प्रविधि प्रयोग गरी भूउपयोग नीति समेत मनन गरी वनको सिमाङ्कन वैज्ञानिक बनाइनेछ ।
- वन क्षेत्रमा कार्बन सञ्चितीकरण, कार्बन ब्यापार, वन विकास कोष तथा वातावरणीय सेवा भुक्तानी जस्ता माध्यमबाट प्राप्त साधन र स्रोतको परिचालन प्रभावकारी बनाउन आवश्यक संयन्त्र निर्माण ।
- वनसंग सम्बन्धित ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधिको आवश्यकता अनुसार पुनरावलोकन गरी समय सापेक्ष बनाइनेछ ।
- वन ऐन, २०४९, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ र भू तथा जलाधार संरक्षण ऐन, २०३९ ले निर्देश गरे बमोजिमका निर्देशिका तथा कार्यविधि बनाइ कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- वन र वन्यजन्तुकोअपराध नियन्त्रणलाइ प्रभावकारी बनाउन सुराकी भत्ता र दण्ड जरिवानाकोनिश्चित रकम पुरस्कार स्वरुप उपलब्ध गराइनेछ ।
- वन क्षेत्रको कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा कृषि नीति, जैविक विविधता रणनीति एवं कार्यान्वयन योजना, जलवायु परिवर्तन नीति, राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति जस्ता वन क्षेत्रसंग सम्बन्ध राख्नेनीतिहरू संग तादम्यता कायम गरिनेछ ।

रणनीति (७): वन क्षेत्रको विकासको निमित्त प्राप्त राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको परिचालन र व्यवस्थापन कार्यलाई पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउने ।

कार्यान्वयन कार्यनीतिहरु

- नेपाल पक्ष राष्ट्र भएका अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौतामा नेपालको प्रतिबद्धता अनुसारका कार्यगर्नका लागि आवश्यक नीति, कानून र कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- वैदेशिक सहायतालाई वन क्षेत्रको प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा परिचालन गरिनेछ ।
- वन क्षेत्रको विकासको लागि प्राप्त राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय साधन स्रोतको परिचालन र व्यवस्थापनको निमित्त उपयुक्त संयन्त्र निर्माण गरिनेछ ।

३. नीति कार्यान्वयनको लागि प्रस्तावित गरिएको बजेटको सारांस

नीति कार्यान्वयनको लागि विशेष गरी १० वटा कार्यक्रमहरूको पहिचान गरिएको र सो कार्यक्रमहरूको उप कार्यहरूको पहिचान गरिए बमोजिम क्रियाकलापहरू सम्पन्न गर्न लाग्ने लागतको अनुमान गरिएको छ । जसको सारांस तालिका नं १ र २ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १ : नीति कार्यान्वयनको लागि प्रस्तावित गरिएको बजेटको सारांस

रणनीति तथा कार्यक्रमहरू	बजेट (रु हजारमा)	अनुपात प्रतिशत
रणनीति नं १ : (१) वन व्यवस्थापनको क्षेत्रमा कार्यरत सबै सार्वजनिक संगठनको पुनर्संरचना गरी कार्य सम्पादनलाई प्रभावकारी बनाउने ।	१०३६७१०	१२.८६
१. संगठन व्यवस्थापन तथा सुशासन सुदृढीकरण कार्यक्रम	५१३१८०	
२. कानून निर्देशिका,कार्यविधि निर्माण	१०३५०	
रणनीति नं.(२) वन क्षेत्रका सबै संगठन तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि गर्ने ।	५३००००	६.५७
३. वन क्षेत्रमा लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरण कार्यक्रम	५३००००	
रणनीति नं.(३) वन व्यवस्थापनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक भौतिक पूर्वाधार, प्रविधि र दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।	१७५१५५०	२१.७३
४. नतिजामूलक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	१७५१५५०	
रणनीति नं.(४) वन क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारी, समुदाय तथा सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	३६०००००	४४.६६
५. जनशक्ति परिचालन तथा क्षमता वृद्धि कार्यक्रम	२७३७०००	
६. सहयोगी सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	८६३०००	
रणनीति नं.(५) वन क्षेत्रको व्यवस्थापनमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी थप पारदर्शी र आधुनिक बनाउने ।	१०३४५५०	१२.८३
७. सूचना, संचार तथा ज्ञान व्यवस्थापन (Information, Communcation and Knowledge Management)	८४८६५०	
८. योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्यांकन (Planning, monitoring and evaluation)	१८५९००	
रणनीति नं. (६) वन व्यवस्थापनको कार्यमा आवश्यक साधन स्रोत अभिवृद्धि गरी परिचालन गर्ने ।	२८७५०	०.३६
९. वन स्रोत व्यवस्थापनमुखी स्रोत परिचालन कार्यक्रम	२८७५०	

रणनीति नं. (७) वन क्षेत्रको विकासको निमित्त प्राप्त राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको परिचालन र व्यवस्थापन कार्यलाई पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउने ।	७९७००	०.९९
१०. लगानि सुनिश्चितता तथा सुदृढिकरण कार्यक्रम	७९७००	
जम्मा	८०६१२६०	१००.००

तालिका नं. २ नीति कार्यान्वयनको लागि प्रस्तावित गरिएको बजेटको ५ वर्षको लागि गरिएको विभाजन

रणनीति तथा कार्यक्रमहरु	बजेट (रु हजारमा)	अल्पकालिन		मध्यकालिन		
		प्रथम	दोस्रो	तेस्रो	चौथो	पाँचौ
		बजेट	बजेट	बजेट	बजेट	बजेट
रणनीति नं १ : (१) वन व्यवस्थापनको क्षेत्रमा कार्यरत सबै सार्वजनिक संगठनको पुनर्संरचना गरी कार्य सम्पादनलाई प्रभावकारी बनाउने ।	१०३६७१०	७७९००	५४७४००	१३८९५०	११८११०	१५४३५०
१. संगठन व्यवस्थापन तथा सुशासन सुदृढीकरण कार्यक्रम	५१३१८०	३७२००	२७२३५०	६८७५०	५८३८०	७६५००
२. कानून निर्देशिका,कार्यविधि निर्माण	१०३५०	३५००	२७००	१४५०	१३५०	१३५०
रणनीति नं.(२) वन क्षेत्रका सबै संगठन तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि गर्ने ।	५३००००	१०००००	१०००००	१०००००	११००००	१२००००
३. वन क्षेत्रमा लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरण कार्यक्रम	५३००००	१०००००	१०००००	१०००००	११००००	१२००००
रणनीति नं.(३) वन व्यवस्थापनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक भौतिक पूर्वाधार, प्रविधि र दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।	१७५१५५०	४००८००	३३५७००	३६०८५०	३१२०००	३४२२००
४. नतिजामूलक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	१७५१५५०	४००८००	३३५७००	३६०८५०	३१२०००	३४२२००
रणनीति नं.(४) वन क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारी, समुदाय तथा सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	३६०००००	६२२०००	६७५०००	७४८५००	७४८५००	८०६०००
५. जनशक्ति परिचालन तथा क्षमता वृद्धि कार्यक्रम	२७३७०००	५१००००	५०६०००	५६०५००	५५५०००	६०५५००
६. सहयोगी सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	८६३०००	११२०००	१६९०००	१८८०००	१९३५००	२००५००
रणनीति नं.(५) वन क्षेत्रको व्यवस्थापनमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी थप पारदर्शी र आधुनिक बनाउने ।	१०३४५५०	१४४०००	१५८०००	१९८६००	२२८६००	३०५३५०
७. सूचना, संचार तथा ज्ञान व्यवस्थापन (Information, Communcation and Knowledge Management)	८४८६५०	११३५००	१२५०००	१६०६००	१८८७००	२६०८५०
८. योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्यांकन (Planning, monitoring and evaluation)	१८५९००	३०५००	३३०००	३८०००	३९९००	४४५००
रणनीति नं. (६) वन व्यवस्थापनको कार्यमा आवश्यक साधन स्रोत अभिवृद्धि गरी परिचालन गर्ने ।	२८७५०	५७००	९७००	३०५०	२५००	७८००
९. वन स्रोत व्यवस्थापनमुखी स्रोत परिचालन कार्यक्रम	२८७५०	५७००	९७००	३०५०	२५००	७८००
रणनीति नं. (७) वन क्षेत्रको विकासको निमित्त प्राप्त राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको परिचालन र व्यवस्थापन कार्यलाई पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउने ।	७९७००	५३००	१८०००	१७८००	१९३००	१९३००
१०. लगानि सुनिश्चितता तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	७९७००	५३००	१८०००	१७८००	१९३००	१९३००
जम्मा	८०६१२६०	१३५५७००	१८४३८००	१५६७७५०	१५३९०१०	१७५५०००

४. अनुगमन कार्य योजना

वन नीतिले अवलम्बन गरेको उद्देश्य पुरा गर्नको लागि तय गरिएको कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरु कार्यान्वयन गर्दा लक्षित उद्देश्य पुरा भएको नभएको तथा प्रक्रियागत पुनरावलोकन गरी क्रमिक सुधार गर्नको लागि अनुगमन कार्य योजना तालिका नं ३ तयार गरिएको छ ।

तालिका नं. ३ : अनुगमन कार्य योजना

क्र.सं.	मुख्य कार्यक्रमहरु । अनुगमन सूचक (Performance Indicators)	सूचक मापन स्रोत (Means of verification)	मापन समय (Schedule)	जिम्मेवार निकाय । जिम्मेवारी
रणनीति नं (१) वन व्यवस्थापनको क्षेत्रमा कार्यरत सबै सार्वजनिक संगठनको पुनर्संरचना गरी कार्य सम्पादनलाई प्रभावकारी बनाउने ।				
१. संगठन व्यवस्थापन तथा सुशासन सुदृढीकरण कार्यक्रम				
१. पुनर्संरचना भएको संगठन संचालन ।		स्वीकृत प्रतिवेदन	निरन्तर	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय । सम्बन्धित विभाग निकायहरु
२. फिल्ड स्तरीय कार्यालयहरुले थप अधिकारको उपयोग ।		संगठनात्मक व्यवस्थापन अध्ययन प्रतिवेदनमा समावेश तथा अख्तियारी प्रत्यायोजन	निरन्तर	क्षेत्रीय वन कार्यालयहरु । विभागहरु
३. भौतिक संरचना, साधन र स्रोतको उपलब्धतामा वृद्धि ।		प्रगति प्रतिवेदन	निरन्तर	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय । राष्ट्रिय योजना आयोग । अर्थ मन्त्रालय
४. केन्द्रमा व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको संचालन		सूचना व्यवस्थापनको समिक्षा	निरन्तर	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
५. नीति समन्वय समितिको स्थापना तथा आयोजना समन्वय समिति सक्रिय		वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तथा स्थलगत अध्ययन	निरन्तर	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
२. कानून निर्देशिका, कार्यविधि निर्माण				
६. वनस्पति स्रोत, वन अनुसन्धान तथा दुर्लभ लोपन्मुख र संरक्षित वनस्पति, वन्य जन्तुको व्यापार विधेयक तयार		अन्तिम मस्यौदा विधेयक प्रतिवेदन	पहिलो र दोस्रो वर्ष	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
७. ऐन, नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि तयार		स्वीकृत ऐन, नियम, निर्देशिका	वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय

	तथा कार्यविधि		
रणनीति नं.(२) वन क्षेत्रका सबै संगठन तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि गर्ने ।			
३. वन क्षेत्रमा लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरण कार्यक्रम			
८. लैङ्गिक सहभागितामा वृद्धि	वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन	निरन्तर	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय । सम्बन्धित विभाग निकायहरु । आयोजनाहरु । वन क्षेत्रमा कार्यरत सहयोगी संजालहरु
९. लैङ्गिक मैत्री योजना तर्जुमा तथा बजेट वृद्धि	वार्षिक बजेट पुस्तिका	वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
रणनीति नं.(३) वन व्यवस्थापनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक भौतिक पूर्वाधार, प्रविधि र दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।			
४. नतिजामूलक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम			
१०. अनुसन्धान नतिजा उपयोगमा वृद्धि	योजना कार्यान्वयन प्रगति प्रतिवेदन	निरन्तर	वन सर्वेक्षण तथा अनुसन्धान विभाग, सम्बन्धित विभागहरु । आयोजनाहरु
११. आयोजना प्रमुखहरु र विभागीय प्रमुखहरु संग कार्य सम्पादन सम्भौता ।	कार्यसम्पादन सम्भौता तथा प्रगति	अर्धवार्षिक । वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
१२. शुसासन अभिवृद्धिमुखी भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माण	वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	वार्षिक	क्षेत्रीय वन कार्यालयहरु । सम्बन्धित आयोजनाहरु । जिल्ला स्थित कार्यान्वयन गर्ने निकायहरु
१३. वन जन्य अपराधको सुनुवाई छिटो छरितो ।	वार्षिक मुद्दा फछौट प्रतिवेदन	वार्षिक	पुनरावेदन अदालत । जिल्ला वन । निकुञ्ज तथा आरक्ष कार्यालयहरु
१४. जैविक प्रविधि केन्द्रको स्थापना तथा संचालन	स्थलगत अवलोकन तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	द्वैवार्षिक	वनस्पति विभाग । वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग
रणनीति नं.(४) वन क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारी, समुदाय तथा सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।			
५. जनशक्ति परिचालन तथा क्षमता वृद्धि कार्यक्रम			
१५. वन श्रमिकहरुको प्रमाणिकरण शुरु	प्रमाणिकरण कार्यविधि, प्रगति प्रतिवेदन तथा स्थलगत अध्ययन	आ.व. ०७३।०७४ तथा वार्षिक	क्षेत्रीय वन कार्यालयहरु । श्रम कार्यालयहरु । श्रम तथा रोजगार विभाग
१६. शसस्त्र वन रक्षकहरुको क्षमता तथा वृत्ति विकास भई जनशक्ति परिपूर्ति	शसस्त्र वन रक्षकको सबै	आ.व. ०७३।०७४	वन विभाग

	दर्जामा नियमित पदपूर्ति		
१७. नेपाल वन प्राविधिक परिषद स्थापना	स्वीकृत परिषद ऐन, नियम	आ.व. ०७२।०७३	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
१८. तालिम प्राप्त जनशक्तिको संख्या वृद्धि	वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन, कर्मचारी संग मौखिक अन्तरवार्ता	चौमासिक । अर्धवार्षिक तथा वार्षिक	सम्बन्धित विभागहरु । आयोजनाहरु
६. सहयोगी सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम			
१९. वन क्षेत्रको संरक्षण तथा संवर्धन सहयोगी संजालहरुको स्थापना	जिल्ला स्थित कार्यालयहरुको रेकर्ड	वार्षिक	जिल्ला वन । निकुञ्ज तथा आरक्ष कार्यालयहरु
२०. वन क्षेत्रको विकास प्रवर्द्धन सहयोगी माध्यमिक शिक्षाको पाठ्यक्रममा वन शिक्षा समावेस	पाठ्यक्रम समावेस भएको पुस्तिका	आ.व. ०७३।०७४	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
२१. वन क्षेत्रको विकासको लागि अन्तराष्ट्रिय सहयोगी निकाय संग सम्बन्ध वृद्धिको संख्या	आयोजनाहरुको रेकर्ड	वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
२२. वन जन्य वस्तु निर्यात प्रवर्द्धन केन्द्रको स्थापना	स्थलगत अध्ययन प्रतिवेदन । वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	आ.व. ०७३।०७४ तथा वार्षिक	वनस्पति विभाग । वन विभाग
रणनीति नं.(५) वन क्षेत्रको व्यवस्थापनमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी थप पारदर्शी र आधुनिक बनाउने ।			
७. सूचना, संचार तथा ज्ञान व्यवस्थापन (Information, Communcation and Knowledge Management)			
२३. वन क्षेत्रका सबै निकायहरु सूचना प्रणालीमा आवद्ध ।	सूचना प्रणाली संयन्त्रको समिक्षा	अर्धवार्षिक । वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
२४. प्राकृतिक जोखिमहरुको आकलन भइ पूर्व तयारीको लागि सूचना संप्रेषण व्यवस्थापन प्रणाली शुरु ।	सूचना प्रणालीको स्थलगत अध्ययन तथा समिक्षा	वार्षिक	भूसंरक्षण विभाग । वन विभाग । जल तथा मौसम विभाग
२५. वन क्षेत्रको सूचना संकलन, भण्डारण तथा संप्रेषण केन्द्रको संचालन	सूचना प्रणालीको स्थलगत अध्ययन तथा समिक्षा	अर्धवार्षिक । वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
२६. क्षेत्रीय तथा क्षेत्रीय केन्द्रहरुमा वन, वनस्पति, वन्यजन्तुको पहिचान केन्द्रहरु स्थापना	प्रगति प्रतिवेदन तथा स्थलगत अवलोकन	वार्षिक	क्षेत्रीय वन कार्यालयहरु । राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग । राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष

२७. वन क्षेत्र र स्रोतको नक्सांकन अद्यावधिक सबै जिल्ला	नक्साहरु तथा नक्सा सहितको विवरण पुस्तिका, डिजिटल नक्साहरुको समिक्षा	अर्धवार्षिक । वार्षिक	वन सवेक्षण तथा अनुसन्धान विभाग । वन विभाग । राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग
द. योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्यांकन (Planning, monitoring and evaluation)			
२८. योजना तर्जुमा कार्यमा सरोकारवालाहरुको सहभागितामा वृद्धि	योजना तर्जुमा तयारी तथा प्रणालीको समिक्षा प्रतिवेदन	वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
२९. आयोजनाको आवधिक मूल्यांकन तथा संयुक्त अनुगमनमा वृद्धि	वार्षिक कार्यक्रम, संयुक्त अनुगमन प्रतिवेदन	वार्षिक । द्वैवार्षिक । आवधिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
३०. कार्यक्रम तथा खर्च विवरणको नियमित सार्वजनिकरणको प्रणाली स्थापना ।	मन्त्रालय, विभाग तथा अन्तरगत कार्यालयहरुको वेभसाइट अवलोकन, कार्यालय रेकर्ड, सूचना आयोगमा रहको रेकर्ड, सुचना आयोगको वार्षिक प्रतिवेदन ।	चौमासिक । अर्धवार्षिक । वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
रणनीति नं. (६) वन व्यवस्थापनको कार्यमा आवश्यक साधन स्रोत अभिवृद्धि गरी परिचालन गर्ने ।			
९. वन स्रोत व्यवस्थापनमुखी स्रोत परिचालन कार्यक्रम			
३१. राजस्व बाहेकको अन्य स्रोतहरुको परिचालन निर्देशिका तयार ।	स्वीकृत निर्देशिका, प्रगति प्रतिवेदन	वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
३२. रेड प्लस रणनीति कार्यान्वयन भई लाभ प्राप्त एवं वितरण ।	वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
३३. वन क्षेत्रका आयोजनाहरुको प्राथमिकीकरणको लागि योजना बैंक पुस्तिका तयार तथा अद्यावधिक	अद्यावधिक योजना बैंक, नयाँ वैदेशिक तथा	वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय

	आन्तरिक आयोजनाहरूको संख्या तथा लगानी स्रोतको विवरण		
३४. समुदाय स्तरको आम्दानी स्रोतको सदुपयोग वन क्षेत्रमा लगानी वृद्धि	विभागीय प्रतिवेदन, अध्ययन प्रतिवेदन	वार्षिक	वन विभाग । राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग । समुदायमा आधारित वन क्षेत्रका संजालहरू
रणनीति नं. (७) वन क्षेत्रको विकासको निमित्त प्राप्त राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको परिचालन र व्यवस्थापन कार्यलाई पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउने ।			
१०. लगानि सुनिश्चितता तथा सुदृढिकरण कार्यक्रम			
३५. वैदेशिक स्रोत परिचालनको लागि समन्वयकारी संयन्त्र स्थापना ।	संयन्त्र सम्बन्धी कार्यको पुनरावलोकन तथा समिक्षा	वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
३६. आयोजना तथा परियोजना कार्यान्वयन सहजिकरण तथा समन्वय केन्द्र स्थापना भई संचालन	स्थलगत समिक्षा, प्रगति समिक्षा प्रस्तुति एवं प्रतिवेदन	वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय
३७. सफल सिकाईहरूको अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा सहभागिता वृद्धि	प्रसार सामग्री, भ्रमण प्रतिवेदन, प्रस्तुति सामग्री तथा औपचारिक प्रतिवेदनहरू, वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन	वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालयहरू । सम्बन्धित आयोजनाहरू । वन क्षेत्रको विकासको लागि सहयोग गर्ने अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका संघ सस्थाहरू
३८. आर्थिक पारदर्शिताको लागि वार्षिक वेरुजूको मात्रामा उल्लेखनीय रुपमा कम ।	वार्षिक वेरुजू प्रगति प्रतिवेदन, महालेखापरीक्षक को वार्षिक प्रतिवेदन	वार्षिक	वन तथा भूसंरक्षण मन्त्रालय । महालेखा परीक्षकको कार्यालय । महालेखा नियन्त्रकको कार्यालय

५. मूल्यांकन कार्ययोजना

नीतिले अवलम्बन गरेको उद्देश्य पुरा गर्न कार्यान्वयन हुने कार्यक्रमहरूको आवधिक रूपमा मूल्यांकन पनि गर्नु परेको हुँदा सो अनुसारको कार्यहरू गर्नको लागि मूल्यांकन कार्य योजना पनि तालिका नं. ४ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४: मूल्यांकन कार्ययोजना

मूल्याङ्कन गर्ने कार्यक्रम/आयोजनाको नाम	किन मूल्याङ्कन गर्ने ?	कहिले गर्ने ? (आ.व.)	कसले मूल्याङ्कन गर्ने/गराउने ? (आन्तरिक वा बाह्य)
रणनीति नं (१) वन व्यवस्थापनको क्षेत्रमा कार्यरत सबै सार्वजनिक संगठनको पुनर्संरचना गरी कार्य सम्पादनलाई प्रभावकारी बनाउने ।			
१. संगठन व्यवस्थापन तथा सुशासन सुदृढीकरण कार्यक्रम	नयाँ संगठन संरचनाले वन क्षेत्रको अभिवृद्धि र विकासमा पारेको प्रभाव अध्ययनको लागि	०७४।०७५	बाह्य
२. कानून निर्देशिका,कार्यविधि निर्माण	संशोधित ऐनहरूको कार्यान्वयनमा परेको बाधाहरू र कार्यान्वयनबाट वन क्षेत्रको विकासको लागि गरेको योगदानको लेखा जोखा र मूल्यांकन	०७३।०७४	आन्तरिक तहबाट
रणनीति नं.(२) वन क्षेत्रका सबै संगठन तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि गर्ने ।			
३. वन क्षेत्रमा लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरण कार्यक्रम	वन क्षेत्रको विकास कार्यक्रमहरूको प्रतिफल एवं असरमा लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरणको स्थिति तथा प्रभाव	०७३।०७४ र ०७५।०७६	आन्तरिक र बाह्य
रणनीति नं.(३) वन व्यवस्थापनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक भौतिक पूर्वाधार, प्रविधि र दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।			
४. नतिजामूलक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	नया निर्माण गरिएको पूर्वाधारहरूले सुशासन तथा वन क्षेत्रको संरक्षणमा पारेको प्रभाव	०७४।०७५	बाह्य
रणनीति नं.(४) वन क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारी, समुदाय तथा सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।			
५. जनशक्ति परिचालन तथा क्षमता वृद्धि कार्यक्रम	जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रमबाट वन क्षेत्रको उत्पादकत्व तथा पारिस्थितिकीय	प्रत्येक आ.व.मा क्षेत्र वा प्रदेश अनुसार	आन्तरिक । बाह्य

	वातावरण संरक्षणमा परेको प्रभाव		
६. सहयोगी सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	सहयोगी सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धिबाट वन क्षेत्रका विवादहरु समाधानमा गरेको योगदानको लेखा जोखा अध्ययन	०७३।०७४	आन्तरिक । वाह्य
रणनीति नं.(५) वन क्षेत्रको व्यवस्थापनमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी थप पारदर्शी र आधुनिक बनाउने ।			
७. सूचना, संचार तथा ज्ञान व्यवस्थापन (Information, Communication and Knowledge Management)	स्थापित व्यवस्थापन सूचना प्रणालीबाट वन क्षेत्रको सुशासन अभिवृद्धि गर्न गरेको योगदानको लेखा जोखा ।	०७६।०७७	वाह्य
८. योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्यांकन (Planning, monitoring and evaluation)	विद्यमान योजना तर्जुमा प्रक्रियाले स्थानीय स्तरको आयोजना कार्यान्वयनमा परेको प्रभाव	०७३।०७४	आन्तरिक
रणनीति नं. (६) वन व्यवस्थापनको कार्यमा आवश्यक साधन स्रोत अभिवृद्धि गरी परिचालन गर्ने ।			
९. वन स्रोत व्यवस्थापनमुखी स्रोत परिचालन कार्यक्रम	वन स्रोतको व्यवस्थापनको लागि दिगो स्रोतको पहिचान	०७३।०७४	आन्तरिक
रणनीति नं. (७) वन क्षेत्रको विकासको निमित्त प्राप्त राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको परिचालन र व्यवस्थापन कार्यलाई पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउने ।			
१०. लगानि सुनिश्चितता तथा सुदृढिकरण कार्यक्रम	वन क्षेत्रमा कुन कुन क्षेत्रमा वैदेशिक स्रोतको आयोजनाहरु सफल भएका छन् विद्यमान आयोजनाहरु - बहुसरोकारवाला वन कार्यक्रम, पहाडी साना किसानका लागि अनुकुलन कार्यक्रमको उप कार्यक्रमहरुको सफल प्रभावहरु अध्ययन	०७३।०७४ र ०७६।०७७	वाह्य

६. तार्किक खाका

समग्रमा वन नीति, २०७१ को नीति नं. ७ को कार्यान्वयनमा सहयोग पुगोस र यसको अनुगमन एवं मूल्यांकनलाई थप प्रभावकारी गर्न मध्यत पुगोस भन्ने हेतुले तार्किक खाका पनि तयार गरिएको छ । जुन तालिका नं. ५ मा प्रस्तुत गरिएको छ भने कार्यक्रमको विस्तृत विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.५: वन नीति, २०७१ को नीति नं. ७ को तार्किक खाका

नतिजा क्षेत्र	कार्यमूलक सूचकहरू (Performance Indicators)	मापन सूचक (Measurable Indicators)	मान्यताहरू (Assumptions)
१. लक्ष्य (Goal)			
१. वन, जैविक विविधता र जलाधार क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापनद्वारा स्थानीय र राष्ट्रिय समृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने ।	१. वन क्षेत्रको हैसियत तथा क्षेत्रफल वृद्धि । २. वन क्षेत्रबाट हुने आम्दानी र रोजगारमा वृद्धि ।	<ul style="list-style-type: none"> वनको क्षेत्रफल । वन क्षेत्रबाट कूल गार्हस्थ उत्पादनमा योगदान वृद्धि । 	
२. उद्देश्य (Purpose)			
(१) वन क्षेत्रको जनशक्तिलाई समय सापेक्ष परिचालन गरी आन्तरिक व्यवस्थापनलाई चुस्त बनाई उत्तरदायी र जिम्मेवार बनाउने ।			
(२) वन क्षेत्रबाट प्रभावहुने कार्यसम्पादन तथा सेवाको गुणस्तर वृद्धि गर्ने ।			
(३) वन क्षेत्रको सुशासन सुदृढीकरण गर्ने ।			
३. उपलब्धि (Outcomes) तह			
	प्रतिफल (Outputs) तह		
(१) वन व्यवस्थापनको क्षेत्रमा कार्यरत सबै सार्वजनिक संगठनको पुर्नसंरचना भई कार्य सम्पादन प्रभावकारी हुने ।	१. पुर्नसंरचना भएको संगठन संचालन । २. फिल्ड स्तरीय कार्यालयहरूले थप अधिकारको उपयोग । ३. भौतिक संरचना, साधन र स्रोतको उपलब्धतामा वृद्धि । ४. केन्द्रमा व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको संचालन ५. नीति समन्वय समितिको स्थापना तथा आयोजना समन्वय समिति सक्रिय ६. वनस्पति स्रोत, वन अनुसन्धान तथा दुर्लभ लोपन्मुख र संरक्षित वनस्पति, वन्य जन्तुको व्यापार विधेयक तयार ७. ऐन, नियमावली, निर्देशिका, कार्यविधि तयार	<ul style="list-style-type: none"> स्वीकृत प्रतिवेदन संगठनात्मक व्यवस्थापन अध्ययन प्रतिवेदनमा समावेश तथा अख्तियारी प्रत्यायोजन प्रगति प्रतिवेदन सूचना व्यवस्थापनको समिक्षा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तथा स्थलगत अध्ययन अन्तिम मस्यौदा विधेयक प्रतिवेदन स्वीकृत ऐन, नियम, निर्देशिका तथा कार्यविधि 	<ul style="list-style-type: none"> आवश्यक बजेट । स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरूसंग सहकार्य एवं समन्वय । उपयुक्त संगठनात्मक संरचना र साधनहरू । उच्च मनोबल सहितको कर्मचारी संयन्त्र । कार्यमूलक राजनीतिक प्रतिवद्धता ।

<p>(२) वन क्षेत्रका सबै संगठन तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि हुने ।</p>	<p>८. लैङ्गिक सहभागितामा वृद्धि ९. लैङ्गिक मैत्री योजना तर्जुमा तथा बजेट वृद्धि</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● वार्षिक प्रगति तथा अध्ययन प्रतिवेदन ● वार्षिक बजेट पुस्तिका 	
<p>(३) वन व्यवस्थापनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक भौतिक पूर्वाधार, प्रविधि र दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थामा यथोचित सुधार हुने ।</p>	<p>१०. अनुसन्धान नतिजा उपयोगमा वृद्धि ११. आयोजना प्रमुखहरु र विभागीय प्रमुखहरु संग कार्य सम्पादन सम्झौता । १२. शुसासन अभिवृद्धिमुखी भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माण १३. वन जन्य अपराधको सुनुवाई छिटो छरितो । १४. जैविक प्रविधि केन्द्रको स्थापना तथा संचालन</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● योजना कार्यान्वयन प्रगति प्रतिवेदन ● कार्यसम्पादन सम्झौता तथा प्रगति ● वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन ● वार्षिक मुद्दा फछौट प्रतिवेदन ● स्थलगत अवलोकन तथा वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन 	
<p>(४) वन क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारी, समुदाय तथा सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि हुने ।</p>	<p>१५. वन श्रमिकहरुको प्रमाणिकरण शुरु १६. शसस्त्र वन रक्षकहरुको क्षमता तथा वृत्ति विकास भई जनशक्ति परिपूर्ति १७. नेपाल वन प्राविधिक परिषद स्थापना १८. तालिम प्राप्त जनशक्तिको संख्या वृद्धि</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● प्रमाणिकरण कार्यविधि, प्रगति प्रतिवेदन तथा स्थलगत अध्ययन ● शसस्त्र वन रक्षकको सबै दर्जामा नियमित पदपूर्ति ● स्वीकृत परिषद ऐन, नियम ● वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन, कर्मचारी संग मौखिक अन्तरवार्ता 	
<p>(४) वन क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारी, समुदाय तथा सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि हुने ।</p>	<p>१९. वन क्षेत्रको संरक्षण तथा संवर्धन सहयोगी संजालहरुको स्थापना २०. वन क्षेत्रको विकास प्रवर्द्धन सहयोगी माध्यमिक शिक्षाको पाठ्यक्रममा वन शिक्षा समावेश २१. वन क्षेत्रको विकासको लागि अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगी निकाय संग सम्बन्ध वृद्धिको संख्या २२. वन जन्य वस्तु निर्यात प्रवर्द्धन केन्द्रको स्थापना</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● जिल्ला स्थित कार्यालयहरुको रेकर्ड ● पाठ्यक्रम समावेश भएको पुस्तिका ● आयोजनाहरुको रेकर्ड ● स्थलगत अध्ययन प्रतिवेदन । वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन 	
<p>(५) वन क्षेत्रको व्यवस्थापनमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी थप पारदर्शी र आधुनिक बन्ने ।</p>	<p>२३. वन क्षेत्रका सबै निकायहरु सूचना प्रणालीमा आवद्ध । २४. प्राकृतिक जोखिमहरुको</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● सूचना प्रणाली संयन्त्रको समिक्षा ● सूचना प्रणालीको स्थलगत अध्ययन तथा समिक्षा ● सूचना प्रणालीको स्थलगत अध्ययन तथा समिक्षा ● प्रगति प्रतिवेदन तथा स्थलगत अवलोकन ● नक्साहरु तथा नक्सा 	

	<p>आकलन भइ पूर्व तयारीको लागि सूचना संप्रेषण व्यवस्थापन प्रणाली शुरु ।</p> <p>२५. वन क्षेत्रको सूचना संकलन, भण्डारण तथा संप्रेषण केन्द्रको संचालन</p> <p>२६. क्षेत्रीय तथा क्षेत्रीय केन्द्रहरुमा वन, वनस्पति, वन्यजन्तुको पहिचान केन्द्रहरु स्थापना</p> <p>२७. वन क्षेत्र र स्रोतको नक्सांकन अद्यावधिक सबै जिल्ला</p>	<p>सहितको विवरण पुस्तिका, डिजिटल नक्साहरुको समिक्षा</p>	
<p>(६) वन व्यवस्थापनको कार्यमा आवश्यक साधन स्रोत अभिवृद्धि भई परिचालन हुने ।</p>	<p>३१. राजस्व बाहेकको अन्य स्रोतहरुको परिचालन निर्देशिका तयार ।</p> <p>३२. रेड प्लस रणनीति कार्यान्वयन भई लाभ प्राप्त एवं वितरण ।</p> <p>३३. वन क्षेत्रका आयोजनाहरुको प्राथमिकीकरणको लागि योजना बैक पुस्तिका तयार तथा अद्यावधिक</p> <p>३४. समुदाय स्तरको आम्दानी स्रोतको सदुपयोग वन क्षेत्रमा लगानी वृद्धि</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● स्वीकृत निर्देशिका, प्रगति प्रतिवेदन ● वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन ● अद्यावधिक योजना बैक, नयाँ वैदेशिक तथा आन्तरिक आयोजनाहरुको संख्या तथा लगानी स्रोतको विवरण ● विभागीय प्रतिवेदन, अध्ययन प्रतिवेदन 	

<p>(७) वन क्षेत्रको विकासको निमित्त प्राप्त राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको परिचालन र व्यवस्थापन कार्य पारदर्शी र प्रभावकारी हुने ।</p>	<p>३५. वैदेशिक स्रोत परिचालनको लागि समन्वयकारी संयन्त्र स्थापना । ३६. आयोजना तथा परियोजना कार्यान्वयन सहजिकरण तथा समन्वय केन्द्र स्थापना भई संचालन ३७. सफल सिकाईहरुको अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा सहभागिता वृद्धि ३८. आर्थिक पारदर्शिताको लागि वार्षिक वेरुजूको मात्रामा उल्लेखनीय रुपमा कम ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● संयन्त्र सम्बन्धी कार्यको पुनरावलोकन तथा समिक्षा ● स्थलगत समिक्षा, प्रगति समिक्षा प्रस्तुति एवं प्रतिवेदन ● प्रसार सामग्री, भ्रमण प्रतिवेदन, प्रस्तुति सामग्री तथा औपचारिक प्रतिवेदनहरु, वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन ● वार्षिक वेरुजू प्रगति प्रतिवेदन, महालेखापरीक्षकको वार्षिक प्रतिवेदन 	
<p>४. मुख्य कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरु (Activities)</p>			
<p>१. संगठन व्यवस्थापन तथा सुशासन सुदृढीकरण कार्यक्रम</p>	<p>Inputs (लगानी, साधन र स्रोत)</p>		
<p>१.१ संगठन व्यवस्थापन सर्वेक्षण अध्ययन प्रतिवेदन तयारी (वन विभाग, वनस्पति विभाग, भूसंरक्षण विभाग, टिसिएन आदि)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● मानवीय स्रोत (संगठन) ● प्राविधिक ज्ञान ● बजेट ● प्रवर्द्धनात्मक नीति, ऐन, नियम 		
<p>१.२ नेपाल वन पैदावार प्राधिकरणको गठन</p>			
<p>१.३ इलाका वन कार्यालयको राजपत्रांकितस्तरको कार्यालय प्रमुखलाई आर्थिक,प्रशासनिक अधिकार प्रदान गर्ने तथा इलाका वन कार्यालयहरुको पुर्नवर्गिकरण</p>			
<p>१.४ भौतिक पूर्वाधार, सवारी साधन र आधुनिक उपकरण व्यवस्थापन, खरिद तथा उपयोग</p>			
<p>१.५ नीति समन्वय तथा निर्देशन उच्च स्तरी संयन्त्रको स्थापना तथा कार्यान्वयन</p>			
<p>२. कानून निर्देशिका,कार्यविधि निर्माण</p>			
<p>२.१ वनस्पति श्रोत । वन अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण । दुर्लभ लोपन्मुख र संरक्षित वन्य जन्तुको व्यापार नियमन तथा नियन्त्रण सम्बन्धि विधेयक तयारी</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● मानवीय स्रोत (संगठन) ● प्राविधिक ज्ञान ● बजेट ● प्रवर्द्धनात्मक नीति, ऐन, नियम 		
<p>२.२ वन ऐन २०४९, भू तथा जलाधार संरक्षण ऐन २०३९, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन २०२९ हरुको परिमार्जन (संघीय संरचना संग समायेजन हुने गरी) तथा सम्बन्धित निर्देशिका, कार्यविधिहरु तयार</p>			
<p>३. वन क्षेत्रमा लैङ्गिक</p>			

मूलप्रवाहिकरण कार्यक्रम		
३.१ लक्षित वर्गको लागि वन, भूसंरक्षण, जैविक विविधता, शिक्षा र जनचेतनाका कार्यक्रम संचालन	<ul style="list-style-type: none"> ● मानवीय स्रोत (संगठन) ● प्राविधिक ज्ञान ● बजेट ● प्रवर्द्धनात्मक नीति, ऐन, नियम 	
३.२ लैंगिक मैत्री योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन		
३.३ समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन कार्यक्रममा लैंगिक सहभागिता अभिवृद्धि सहजिकरण तथा सहयोग कार्यक्रम		
४. नतिजामूलक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम		
४.१ कार्यसम्पादन सम्झौता कार्यविधि तथा मार्गदर्शन तयारी एवं कार्यान्वयन	<ul style="list-style-type: none"> ● मानवीय स्रोत (संगठन) ● प्राविधिक ज्ञान ● बजेट ● प्रवर्द्धनात्मक नीति, ऐन, नियम 	
४.२ पूजिगत खर्चको प्रभावकारीताको लागि मापदण्ड, कार्यविधि निर्माण र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम संचालन		
४.३ सुशासन अभिवृद्धिमुखी भवनहरु निर्माण (केन्द्र, क्षेत्रीय, जिल्ला तथा फिल्ड स्तरीय कार्यालयहरु, आवास, व्यारेक, तालिम कन्द्र आदि)		
४.४ अपराध अनुसन्धान सहयोगी फोरेन्सिक प्रयोगशालाको स्थापना		
४.५ वन्यजन्तुहरुको उद्धार केन्द्रहरुको स्थापना		
४.६ जैविक प्रविधि केन्द्र (Bio-technology center) को स्थापना		
५. जनशक्ति परिचालन तथा क्षमता वृद्धि कार्यक्रम		
५.१ वन श्रमिकहरु संलग्न हुने कार्यहरुको पहिचान एवं जोखिम विश्लेषण तथा जोखिम बहन गर्ने व्यवस्था एवं प्रोत्साहन कार्यविधि तयार	<ul style="list-style-type: none"> ● मानवीय स्रोत (संगठन) ● प्राविधिक ज्ञान ● बजेट ● प्रवर्द्धनात्मक नीति, ऐन, नियम 	
५.२ सशस्त्र वन रक्षक नियमावली तयारी		
५.३ नेपाल वन प्राविधिक परिषदको गठन ।		
५.४ वन क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापन तथा सुशासन सुदृढीकरणको लागि कर्मचारीहरुको (प्राविधिक तथा अप्राविधिक) क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम		
६. सहयोगी सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम		
६.१ समुदाय तथा युवा वर्ग परिचालनको लागि जैविक विविधता संचार सहयोगी सञ्जालहरुको स्थापना तथा परिचालन	<ul style="list-style-type: none"> ● मानवीय स्रोत (संगठन) ● प्राविधिक ज्ञान ● बजेट ● प्रवर्द्धनात्मक नीति, ऐन, नियम 	
६.२ पर्यापर्यटन विकासको लागि वन क्षेत्रको स्रोतहरुको महत्वबारे		

क्षेत्रीय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरमा प्रचारको लागि सामग्री तयार एवं अन्तराष्ट्रिय प्रख्यात संचार केन्द्रहरुबाट प्रसार ।		
६.३ वन, भुसंरक्षण, वनस्पति, वन्यजन्तु र वातावरण संरक्षणको बारेमा माध्यामिक तहको पाठ्यक्रम तयारी		
६.४ वन विकास, वन डडेलो प्रतिरोध, वन कटान तथा सदुपयोग जस्ता शिपमूलक कार्यहरुको व्यवहारिक तालिम एवं प्रमाणिकरण (वन श्रमिकहरु समेत)		
६.५ वन जन्य उत्पादनको निर्यात प्रवर्द्धनको लागि व्यवसाय प्रवर्द्धन केन्द्रको स्थापना		
७. सूचना, संचार तथा ज्ञान व्यवस्थापन (Information, Communcation and Knowledge Management)		
७.१ संचार व्यवस्थापन रणनीति तथा कार्ययोजना तयार (सबै निकायहरुको) ।		
७.२ सूचना व्यवस्थापन प्रणालीको स्थापना (मन्त्रालय देखि सेवा केन्द्र तह तथा वन प्रणाली समेतमा)		
७.३ सूचना व्यवस्थापन तथा संकलनको लागि आधुनिक उपकरणहरु खरिद तथा जडान		
७.४ भूखलन, हिमपहिरो, पहिरो, वन डडेलो पूर्व जानकारी सूचना प्रणालीको स्थापना तथा संचालन		
७.५ जैविक विविधता अभिलेखिकरण		
७.६ वन, वनस्पति, वन्यजन्तुको पहिचान केन्द्रहरु स्थापना तथा संचालन		
८. योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्यांकन (Planning, monitoring and evauation)		
८.१ संयुक्त योजना तर्जुमा कार्यक्रम (जिल्ला, क्षेत्रीय तथा केन्द्र)		
८.२ संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन (कार्यक्रम, जिल्ला तथा क्षेत्र)		
८.३ आयोजना, कार्यक्रमहरुको मध्यावधि मूल्यांकन तथा प्रभाव मूल्यांकन (outcomes report समेत)		
८.४ जनशक्ति विकास योजना (कर्मचारी, सरोकारवाला तथा वन श्रमिक) तयार		
९. वन स्रोत व्यवस्थापनमुखी स्रोत		

- मानवीय स्रोत (संगठन)
- प्राविधिक ज्ञान
- बजेट
- प्रवर्द्धनात्मक नीति, ऐन, नियम

- मानवीय स्रोत (संगठन)
- प्राविधिक ज्ञान
- बजेट
- प्रवर्द्धनात्मक नीति, ऐन, नियम

परिचालन कार्यक्रम		
९.१ वन विकास कोष लगायत अन्य शुल्कको प्रशासन तथा उपयोग संचालन निर्देशिका तयारी		
९.२ रेड कार्यान्वयन केन्द्रको मार्गचित्र अनुसार कार्यसम्पादन कार्यविधि तयार तथा कार्यान्वयन		
९.३ वन क्षेत्रको प्राथमिकताक्रम निर्धारण । योजना बैंक तयार		
१०. लगानि सुनिश्चितता तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम		
१०.१ वैदेशिक आयोजनाहरुको समन्वय संयन्त्रको सुदृढीकरण (वन क्षेत्र समन्वय समिति)		
१०.२ आयोजना तथा परियोजना कार्यान्वयन सहजिकरण तथा समन्वय केन्द्र स्थापना (Project Focal Center)	<ul style="list-style-type: none"> ● मानवीय स्रोत (संगठन) ● प्राविधिक ज्ञान ● बजेट ● प्रवर्द्धनात्मक नीति, ऐन, नियम 	
१०.३ शुन्य बेरुजु र बेरुजु नआउने अवस्थाको कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन		

अनुसूची १ : पाँच वर्षको लागि कार्यक्रम तथा लागत अनुमानको विवरण

कार्यनीति	कार्यक्रम	एकाई	लक्ष्य	बजेट (रु हजारमा)	लक्ष्य	बजेट	लक्ष्य	बजेट	लक्ष्य	बजेट	लक्ष्य	बजेट	लक्ष्य	बजेट
	रणनीति नं १ : (१) वन व्यवस्थापनको क्षेत्रमा कार्यरत सबै सार्वजनिक संगठनको पुनर्संरचना गरी कार्य सम्पादनलाई प्रभावकारी बनाउने ।			१,०३६,७१०	११०	७७,९००	३५६	५४७,४००	३१९	१३६,९५०	२९६	११६,११०	५००	१५४,३५०
	१. संगठन व्यवस्थापन तथा सुशासन सुदृढीकरण कार्यक्रम			५१३,१६०	५०	३७,२००	१७३	२७२,३५०	१५६	६६,७५०	१४६	५६,३६०	२४७	७६,५००
१	संगठन व्यवस्थापन सर्वेक्षण अध्ययन प्रतिवेदन तयारी (वन विभाग, वनस्पति विभाग, भूसंरक्षण विभाग, टिसिएन आदि)	वटा	१४	३४००	३	१५००	३	१५००	६	४००				
२	संगठन पुनर्संरचना (संघीय संरचना संग समायोजन हुने गरी)	वटा	२	१५००	१	५००	१	१०००						
३	भू तथा जलाधार संरक्षण विभागको कार्य क्षेत्र विस्तार (बेसिन एप्रोच अनुरूप)	क्षेत्र	१	५०००					१	५०००				
४	नेपाल वन पैदावार प्राधिकरणको गठन	वटा	१	२०००००			१	२०००००						
५	इलाका वन कार्यालयको राजपत्रांकितस्तरको कार्यालय प्रमुखलाई आर्थिक,प्रशासनिक अधिकार प्रदान गर्ने तथा इलाका वन कार्यालयहरुको पुनर्वर्गिकरण	पटक	१	५००			१	५००						
६	सरुवा मापदण्ड तयार तथा कार्यान्वयन	पटक	५	०	१		१		१		१		१	
७	भौतिक पूर्वाधार, सवारी साधन र आधुनिक उपकरण व्यवस्थापन, खरिद तथा उपयोग	वर्ष	५	०	१		१		१		१		१	

ख.	क. सवारी साधन													
	ख. टेक्टर । जिप । कार । भ्यान । मिनि वस (तालिम केन्द्रको लागि)	थान	४५	१९५०००	५	२००००	१०	४००००	१०	४००००	१०	४५०००	१०	५००००
	ग. मोटर साइकल	थान	१७५	५२५००	३५	१०५००	५०	१५०००	३०	९०००	३०	९०००	३०	९०००
ग.	हातहतियारको मर्मत सम्भार र खरीद	थान	५००	१५०००			१००	३०००	१००	३०००	१००	३०००	२००	६०००
९	वनस्पति विभाग र वन अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण विभागलाई विकेन्द्रित गर्न आवश्यकता पहिचान गरी क्षेत्रीय तथा प्रदेशस्तरमा कार्यालय स्थापना	स्थान	३	३००००			१	१००००	१	१००००			१	१००००
१०	वन तथा भू-संरक्षण मन्त्रालयमा MIS इकाईको स्थापना तथा संचालन	स्थान	५	६०००	१	४०००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
११	अध्ययन विदा, असाधारण विदा, बैदेशिक मनोनयन सम्बन्धि मापदण्ड तर्जुमा तथा पुनरावलोकन	वर्ष	५	०	१	०	१	०	१	०	१	०	१	०
१२	नीति समन्वय तथा निर्देशन उच्च स्तरी संयन्त्रको स्थापना तथा कार्यान्वयन	वर्ष	५	२७५०	१	५००	१	५५०	१	५५०	१	५५०	१	६००
१३	आयोजना तथा परियोजना कार्यान्वयन निर्देशन संयन्त्रहरुको स्थापना	वटा	५	१५३०	१	२००	१	३००	१	३००	१	३३०	१	४००
	२. कानून निर्देशिका, कार्यविधि निर्माण			१०,३५०	१०	३,५००	१०	२,७००	७	१,४५०	६	१,३५०	६	१,३५०
१	वनस्पति श्रोत । वन अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण । दुर्लभ लोपन्मुख र संरक्षित वन्य जन्तुको व्यापार नियमन तथा नियन्त्रण सम्बन्धि विधेयक तयारी	वटा	२	१७००	१	१५००	१	२००						
२	वन ऐन २०४९, भू तथा जलाधार संरक्षण ऐन २०३९, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन २०२९ हरुको परिमार्जन (संघीय संरचना संग समायेजन हुने गरी)	वटा	२	१५००	१	५००	१	१०००						

३	बाँके । शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज एवं कोशिटप्पु । ढोरपाटन आरक्ष शिकार आरक्ष लगायतका नियमावली तर्जुमा तथा संशोधन	वटा	५	६५०	१	१००	१	१००	१	१५०	१	१५०	१	१५०
४	अन्नपूर्ण । कृष्णसार । गौरीशंकर संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन । मध्यवर्ति क्षेत्र व्यवस्थापन । वन्यजन्तु पालन तथा उपयोग नियमावली	वटा	४	८००	२	४००	१	२००	१	२००				
५	साभेदारी वनको कार्यविधि, निजी वन पैदावार उत्पादन विक्री वितरण कार्यविधि, सामुदायिक वनको वन पैदावार विक्री वितरण कार्यविधि, संरक्षित वन संचालन कार्यविधि, राष्ट्रिय निकुञ्ज, मध्यवर्ति क्षेत्र, संरक्षण क्षेत्र र आरक्ष भित्र पर्यटन व्यवसाय सञ्चालन कार्यविधि, वन्यजन्तु पालन तथा उपयोग निर्देशिका मध्यवर्ति क्षेत्रभित्र काठ दाउरा संकलन तथा विक्री वितरण कार्यविधि लगायतका कार्यविधिहरु तथा वन पैदावार संकलन तथा विक्री वितरण निर्देशिका, भू तथा जलाधार संरक्षणको लागि जनसहभागिता परिचालन कार्यविधि, जडिवुटि	वटा	२५	५५००	५	१०००	५	१०००	५	११००	५	१२००	५	१२००
६	हिरासत कक्षको संचालन तथा व्यवस्थान कार्यविधि तयारी	वटा	१	२००			१	२००						
	रणनीति नं.(२) वन क्षेत्रका सबै संगठन तथा कार्यक्रममा लैङ्गिक र सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि गर्ने ।			५३०,०००	४	१००,०००	४	१००,०००	४	१००,०००	४	११०,०००	४	१२०,०००
	३. वन क्षेत्रमा लैङ्गिक मूलप्रवाहिकरण कार्यक्रम			५३०,०००	४	१००,०००	४	१००,०००	४	१००,०००	४	११०,०००	४	१२०,०००

१	लक्षित वर्गको लागि वन, भूसंरक्षण, जैविक विविधता, शिक्षा र जनचेतनाका कार्यक्रम संचालन	वटा	५	२६५०००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५५०००	१	६००००
२	स्थानीयस्तरबाट मागमा आधारित कार्यक्रमलाई बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश	वर्ष	५	०	१		१		१		१		१	
३	लैंगिक मैत्री योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	वर्ष	५	०	१		१		१		१		१	
५	समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन कार्यक्रममा लैंगिक सहभागिता अभिवृद्धि सहजिकरण तथा सहयोग कार्यक्रम	वर्ष	५	२६५०००	१	५००००	१	५००००	१	५००००	१	५५०००	१	६००००
	रणनीति नं.(३) वन व्यवस्थापनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक भौतिक पूर्वाधार, प्रविधि र दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।			१,७५१,५५०	८६	४००,८००	६९	३३५,७००	६८	३६०,८५०	६७	३१२,०००	६७	३४२,२००
	४. नतिजामूलक पूर्वाधार विकास कार्यक्रम			१,७५१,५५०	८६	४००,८००	६९	३३५,७००	६८	३६०,८५०	६७	३१२,०००	६७	३४२,२००
१	वन अनुसन्धानबाट प्राप्त निष्कर्षलाई सबै विभागको नीति, कार्यक्रम र कार्यविधिमा अनिवार्यरूपमा समेट्न संयन्त्र र कार्यविधि तयार ।	वटा	३	१०००	०	०	१	३००	१	३००	१	४००		
२	कार्यसम्पादन सम्झौता कार्यविधि तथा मार्गदर्शन तयारी एवं कार्यान्वयन	वर्ष	५	०	१	०	१	०	१	०	१	०	१	०
३	वन, वनस्पति र वन्यजन्तु, भूसंरक्षण क्षेत्रमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने व्यक्ति र संस्थालाई सम्मान र पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने कार्यविधि तयारी	वटा	१	२००	०	०	१	२००	०	०	०	०	०	०
४	नागरीक र सरोकारवालाको गुनासो व्यवस्थापन गर्न वन मन्त्रालय र सम्बन्धित विभागहरुमा हेलो सरकार	स्थान	४५	६७००	९	३००	९	१६००	९	१६००	९	१६००	९	१६००

	कक्ष निर्माण एवं सुदृढीकरण													
५	संवैधानिक अंगका वार्षिक प्रतिवेदन तथा अदालतको फैसला कार्यान्वयन इकाई स्थापना (विभाग तथा मन्त्रालयमा)	स्थान	१२	३४००			३	६००	३	९००	३	९००	३	१०००
६	पूजिगत खर्चको प्रभावकारीताको लागि मापदण्ड, कार्यविधि निर्माण र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम संचालन	वर्ष	५	२७५०	१	५००	१	५००	१	५५०	१	६००	१	६००
७	कार्यमूलक अनुसन्धानहरुमा वन प्राविधिकहरुको पहुँच स्थापना तथा सहभागिता स्थापना	स्थान	४	२१५००			१	५०००	१	५०००	१	५५००	१	६०००
८	सुशासन अभिवृद्धिमुखी भवनहरु निर्माण (केन्द्र, क्षेत्रीय, जिल्ला तथा फिल्ड स्तरीय कार्यालयहरु, आवास, व्यारेक, तालिम कन्द्र आदि)	वटा	२७५	१६०००००	७५	४०००००	५०	३०००००	५०	३०००००	५०	३०००००	५०	३०००००
९	अपराध अनुसन्धान सहयोगी फोरेन्सिक प्रयोगशालाको स्थापना	स्थान	२	५५०००			१	२५०००					१	३००००
१०	वन्यजन्तुहरुको उद्धार केन्द्रहरुको स्थापना	स्थान	४	११०००			१	२५००	१	२५००	१	३०००	१	३०००
११	जैविक प्रविधि केन्द्र (Bio-technology center) को स्थापना	स्थान	१	५००००					१	५००००				
	रणनीति नं.(४) वन क्षेत्रमा कार्यरत कर्मचारी, समुदाय तथा सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।			३,६००,०००	११३	६२२,०००	११६	६७५,०००	११४	७४८,५००	११४	७४८,५००	११४	८०६,०००
	५. जनशक्ति परिचालन तथा क्षमता वृद्धि कार्यक्रम			२,७३७,०००	५	५१०,०००	५	५०६,०००	४	५६०,५००	३	५५५,०००	२	६०५,५००

१	वन श्रमिकहरु संलग्न हुने कार्यहरुको पहिचान एवं जोखिम विश्लेषण तथा जोखिम बहन गर्ने व्यवस्था एवं प्रोत्साहन कार्यविधि तयार	वटा	२	१०००			१	५००	१	५००				
२	वन श्रमिकहरुको व्यवस्था, प्रमाणिकरण एवं क्षमता अभिवृद्धि गर्ने कार्यविधि तयार	वटा	१	५००			१	५००						
३	वन दशक कार्यक्रम कार्यान्वयन अनुगमन तथा मूल्यांकन संयन्त्रको विकास तथा पुनरावलोकन	वटा	२	०	१				१					
४	सशस्त्र वन रक्षक नियमावली तयारी	वटा	१	०	१									
५	नेपाल वन प्राविधिक परिषदको गठन ।	वटा	१	०	१									
६	वन सरोकारवालाहरुको आचारसंहिता तर्जुमा । पुनरावलोकन	वटा	२	०			१				१			
७	वन क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापन तथा शुसासन सुदृढीकरणको लागि कर्मचारीहरुको (प्राविधिक तथा अप्राविधिक) क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम	वर्ष	५	२७०००००	१	५०००००	१	५०००००	१	५५००००	१	५५००००	१	६०००००
८	गेमस्काउट, स.व.र., माली र वन रक्षक अभिमुखिकरण तालिम	वर्ष	५	३५५००	१	१००००	१	५०००	१	१००००	१	५०००	१	५५००
६. सहयोगी सरोकारवालाहरुको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम				८६३,०००	१०८	११२,०००	१११	१६९,०००	११०	१८८,०००	१११	१९३,५००	११२	२००,५००
१	समुदाय तथा युवा वर्ग परिचालनको लागि जैविक विविधता संचार सहयोगी सञ्जालहरुको स्थापना तथा परिचालन	वटा	५००	१५०००	१००	२५००	१००	२५००	१००	३०००	१००	३५००	१००	३५००
२	पर्यापर्यटन विकासको लागि वन क्षेत्रको स्रोतहरुको महत्वबारे क्षेत्रीय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरमा प्रचारको लागि सामग्री तयार एवं अन्तराष्ट्रिय प्रख्यात	वर्ष	५	६००००	१	५०००	१	१००००	१	१००००	१	१५०००	१	२००००

	संचार केन्द्रहरुबाट प्रसार ।													
३	गठन भइ परिचालनमा भएका समुदाय स्तरको चोरी शिकारी नियन्त्रण कार्यदलहरुको विस्तार तथा सुदृढीकरण ।	वर्ष	५	१५०००	१	२५००	१	२५००	१	३०००	१	३५००	१	३५००
४	वन, भुसंरक्षण, वनस्पति, वन्यजन्तु र वातावरण संरक्षणको बारेमा माध्यामिक तहको पाठ्यक्रम तयारी	वटा	२	३५००			१	१५००					१	२०००
५	विद्यालय स्तरमा रहेको इको क्लवहरुको विस्तार तथा संजाल स्थापना, परिचालन ।	वर्ष	५	१२००००	१	२००००	१	२००००	१	२००००	१	३००००	१	३००००
६	वन क्षेत्रको अनुसन्धान तथा सिकाईको आदान प्रदानको लागि राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय विश्वविद्यालय एवं संघ, संस्थाहरु संग सहकार्य परीचालन	वटा	२१	१२६०००	३	२२०००	४	२२०००	४	२२०००	५	३००००	५	३००००
७	सुराकी परिचालन संयन्त्र र सुराकी लाई दिइने पारिश्रमिक	वर्ष	५	५२०००	१	१००००	१	१००००	१	१००००	१	११०००	१	११०००
८	वन विकास, वन डढेलो प्रतिरोध, वन कटान तथा सदुपयोग जस्ता शिपमूलक कार्यहरुको व्यवहारिक तालिम एवं प्रमाणिकरण (वन श्रमिकहरु समेत)	वर्ष	५	४५००००	१	५००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००	१	१०००००
९	वन जन्म उत्पादनको निर्यात प्रवर्द्धनको लागि व्यवसाय प्रवर्द्धन केन्द्रको स्थापना	स्थान	४	२१५००			१	५००	१	२००००	१	५००	१	५००
	रणनीति नं.(५) वन क्षेत्रको व्यवस्थापनमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गरी थप पारदर्शी र आधुनिक बनाउने ।			१,०३४,५५०	९३	१४४,०००	१०९	१५८,०००	१९६	१९८,६००	२९४	२२८,६००	५९४	३०५,३५०

	७. सूचना, संचार तथा ज्ञान व्यवस्थापन (Information, Communcation and Knowledge Management)			८४८,६५०	८७	११३,५००	१०१	१२५,०००	१८९	१६०,६००	२८६	१८८,७००	५८७	२६०,८५०
१	संचार व्यवस्थापन रणनीति तथा कार्ययोजना तयार (सबै निकायहरुको) ।	वटा	९	१६००	१		५	१०००	३	६००				
२	सूचना प्रवाहलाई नियमित, व्यवस्थित तथा अनुगमन योग्य प्रणालीको स्थापना ।	वटा	५	३५५०	१	१०००	१	१०००	१	५००	१	५००	१	५५०
३	सूचनाको हकको कार्यान्वयन परीक्षण	वर्ष	५	०	१		१		१		१		१	
४	सूचना व्यवस्थापन प्रणालीको स्थापना (मन्त्रालय देखि सेवा केन्द्र तह तथा वन प्रणाली समेतमा)	स्थान	४	५०००			१	२०००	१	२०००	१	५००	१	५००
५	सूचना व्यवस्थापन तथा संकलनको लागि आधुनिक उपकरणहरु खरिद तथा जडान	वर्ष	५	७७५००	१	५००००	१	१०००	१	२५०००	१	५००	१	१०००
६	भूखलन, हिमपहिरो, पहिरो, वन डढेलो पूर्व जानकारी सूचना प्रणालीको स्थापना तथा संचालन	वर्ष	४	१४०००			१	१५००	१	५०००	१	५०००	१	२५००
७	वन क्षेत्रको सूचनाहरु अभिलेखिकरण तथा भण्डारण स्रोत केन्द्रको स्थापना (मन्त्रालय तथा विभागहरु सबैमा)	स्थान	४	२५००			१	१०००	१	१०००	१	२००	१	३००
८	जैविक विविधता अभिलेखिकरण	समुदाय	८१५	२६७५००	५	२५००	१०	५०००	१००	५००००	२००	१०००००	५००	११००००
९	वन, वनस्पति, वन्यजन्तुको पहिचान केन्द्रहरु स्थापना तथा संचालन	स्थान	७	१८५००			१	२५००	२	५०००	२	५५००	२	५५००
१०	वन अतिक्रमण तथा संकलन तथा अद्यावधिक	वर्ष	५	०	१		१		१		१		१	
११	वन क्षेत्रको पुन नापनक्शा एवं सिमांकन	वर्ष	२	१००५००			१	५००००					१	५०५००

१२	पाश्वर्चित्र तयारी (सबै जिल्लाको वन)	जिल्ला	३७५	८३०००	७५	१५०००	७५	१५०००	७५	१६५००	७५	१६५००	७५	२००००
१३	प्राकृतिक स्रोतको व्यवस्थापन तथा सदुपयोग व्यवस्थापन सहयोगी सुचनामूलक सामग्रीहरूको उत्पादन तथा प्रसार	वर्ष	५	१४००००	१	२००००	१	२००००	१	३००००	१	३००००	१	४००००
१५	अनुसन्धान नतिजा तथा सफल कथाहरूको सिकाई आदान प्रदान । अनुसन्धान क्षेत्रहरूको अवलोकन (आन्तरिक)	वष	५	१३५०००	१	२५०००	१	२५०००	१	२५०००	१	३००००	१	३००००
	द. योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्यांकन (Planning, monitoring and evauation)			१८५,९००	६	३०,५००	८	३३,०००	७	३८,०००	८	३९,९००	७	४४,५००
१	योजना तथा कार्यक्रमहरूको सार्वजनिक जानकारी प्रवाह	वर्ष	५	०	१		१		१		१		१	
२	संयुक्त योजना तर्जुमा कार्यक्रम (जिल्ला, क्षेत्रीय तथा केन्द्र)	स्थान	५	१२००००	१	२००००	१	२००००	१	२५०००	१	२५०००	१	३००००
३	संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन (कार्यक्रम, जिल्ला तथा क्षेत्र)	वर्ष	५	५५०००	१	१००००	१	१००००	१	११०००	१	१२०००	१	१२०००
४	आयोजना, कार्यक्रमहरूको मध्यावधि मूल्यांकन तथा प्रभाव मूल्यांकन (outcomes report समेत)	पटक	९	९४००	१	५००	२	२०००	२	२०००	२	२४००	२	२५००
५	जनशक्ति विकास योजना (कर्मचारी, सरोकारवाला तथा वन श्रमिक) तयार	पटक	२	१५००			१	१०००			१	५००		
६	अनियमितता र भ्रष्टाचारमा शुन्य सहनशिताको नीतिको कार्यान्वयन एवं अनुगमन ।	वर्ष	५	०	१		१		१		१		१	
७	कार्यक्रमहरू तथा समुदाय स्तरको कार्यहरूको सामाजिक । सार्वजनिक लेखा परीक्षण	वर्ष	५	०	१		१		१		१		१	

	रणनीति नं. (६) वन व्यवस्थापनको कार्यमा आवश्यक साधन स्रोत अभिवृद्धि गरी परिचालन गर्ने ।			२८,७५०	४	५,७००	६	९,७००	४	३,०५०	३	२,५००	४	७,८००
	९. वन स्रोत व्यवस्थापनमुखी स्रोत परिचालन कार्यक्रम			२८७५०	४	५७००	६	९७००	४	३०५०	३	२५००	४	७८००
१	वन विकास कोष लगायत अन्य शुल्कको प्रशासन तथा उपयोग संचालन निर्देशिका तयारी	वटा	१	२००	१	२००								
२	रेड कार्यान्वयन केन्द्रको मार्गचित्र अनुसार कार्यसम्पादन कार्यविधि तयार तथा कार्यान्वयन	पटक	४	१५०००	२	५०००	१	५०००					१	५०००
३	भू वनोटको सर्भेक्षण गरी एकिकृत नर्सरी व्यवस्थापन मापदण्ड तर्जुमा र कार्यान्वयन	पटक	१	१०००			१	१०००						
४	समुदाय स्तरका समुह तथा समितिहरुको काम कर्तव्य र जिम्मेवारी अनुगमन संयन्त्र निर्माण	पटक	१	७५०					१	७५०				
५	वन सर्वेक्षण, जैविक विविधता अध्ययन तथा सर्वेक्षण कार्यको कार्यविधि र गुणस्तर मापन मापदण्ड तयारी	वटा	१	१५००			१	१५००						
६	वन क्षेत्रको प्राथमिकताक्रम निर्धारण । योजना बैंक तयार	पटक	५	१६००	१	५००	१	२००	१	३००	१	३००	१	३००
७	संभावित योजनाका डिजाइन डकुमेन्ट तयार	वटा	८	८७००			२	२०००	२	२०००	२	२२००	२	२५००
	रणनीति नं. (७) वन क्षेत्रको विकासको निमित्त प्राप्त राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको परिचालन र व्यवस्थापन कार्यलाई पारदर्शी र प्रभावकारी बनाउने ।			७९,७००	४	५,३००	६	१८,०००	५	१७,८००	५	१९,३००	५	१९,३००
	१०. लगानि सुनिश्चितता तथा			७९,७००	४	५,३००	६	१८,०००	५	१७,८००	५	१९,३००	५	१९,३००

सुदृढीकरण कार्यक्रम														
१	वैदेशिक आयोजनाहरूको समन्वय संयन्त्रको सुदृढीकरण (वन क्षेत्र समन्वय समिति)	वटा	१	०			१							
२	आयोजना तथा परियोजना कार्यान्वयन सहजिकरण तथा समन्वय केन्द्र स्थापना (Project Focal Center)	वर्ष	५	०	१		१		१		१		१	
३	आयोजना । परियोजना । कार्यक्रमको कार्यान्वयन कार्यविधि तयार	वर्ष	५	१७००	१	३००	१	५००	१	३००	१	३००	१	३००
४	अनुसन्धान नतिजाहरूको प्रकाशन । वितरण (राष्ट्रिय, क्षेत्रीय तथा अन्तराष्ट्रिय)	वर्ष	५	३६०००	१	५०००	१	७५००	१	७५००	१	८०००	१	८०००
५	पर्यापर्यटन विकासको लागि वन क्षेत्रको स्रोतहरूको महत्वबारे क्षेत्रीय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरमा प्रचारको लागि सामग्री तयार एवं अन्तराष्ट्रिय प्रख्यात संचार केन्द्रहरूबाट प्रसार ।	वर्ष	४	४२०००			१	१००००	१	१००००	१	११०००	१	११०००
६	शुन्य बेरुजु र बेरुजु नआउने अवस्थाको कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन	वर्ष	५	०	१		१		१		१		१	
जम्मा				८०६१२६०	४१४	१३५५७००	६६६	१८४३८००	७१०	१५६७७५०	७८५	१५३९०१०	१२८८	१७५५०००